

розвиток компетентнісного потенціалу у вихованців

Про проєктні технології ми говоримо часто і багато, але це легко пояснити: завдяки проєктній діяльності вихованці набувають не лише певних знань, а й навичок, умінь та компетентностей. Окрім того, переваги в застосуванні цієї технології стосуються кожного учасника освітнього процесу.

Катерина БЕЗРУК,
методист Центру
позашкільної
роботи
Святошинського
району м. Києва;
**Катерина
МАРЧЕНКО**,
завідувач відділу
психолого-
методичного
забезпечення

Згідно зі ст. 14 Закону України «Про освіту» метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, умінь і навичок, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Завдання сучасного закладу позашкільної освіти (ЗПО) — це виховання компетентної особистості, яка здатна самостійно, нестандартно, креативно діяти в різноманітних життєвих ситуаціях, застосовувати свої знання і досвід, набутий у творчому об'єднанні, гуртку, здатна брати на себе відповідальність за власну діяльність. Великі можливості у вирішенні цих завдань надає проєктна діяльність.

Завдяки проєктній діяльності вирішують завдання (схема 1).

Проектна діяльність сприяє розвитку ініціативи, самостійності, організаторських здібностей, стимулює процес саморозвитку. Говорячи про саморозвиток як складний психолого-педагогічний процес, не можна не зупинитись на його передумовах: самоусвідомленні, самовизначенні, самоствердженні.

Самоусвідомлення охоплює кілька важливих моментів: усвідомлення своєї тотожності з оточенням; усвідомлення свого «Я»; привернення уваги до свого внутрішнього світу, до потреб власної душі. Процес самопізнання дозволяє усвідомити свої внутрішні потреби. Підліток

через переживання моральних почуттів сам відкриває в собі раніше невідомі йому можливості, завдяки чому вдосконалюється його внутрішній світ, формуються нові відносини, здійснюються моральні дії. Проектна діяльність сприяє тому, що процес самопізнання весь час розширюється, доповнюється, удосконалюючи «Я» підлітка.

Самовизначення у проектній діяльності містить у своїй структурі утвердження особистістю значущої і соціально ціннісної позиції.

Самоствердження як вищий рівень соціального становлення особистості учнівської молоді передбачає: прагнення виділитися з оточення, реалізацію активності в певних значущих сферах життєдіяльності, здатність заглянути в майбутнє, самостійно обирати подальшу перспективу життя.

Проектна діяльність сприяє не лише розкриттю можливостей і здібностей вихованців, а й усвідомленню, оцінці особистісних ресурсів, визначенню особистісно значущих і соціально ціннісних перспектив. Актуалізацію внутрішніх сил здійснює безпосередньо особистість. Вихованець намагається оволодіти необхідною інформацією, знаннями, актуалізує ті чи ті здібності, природні задатки й відкидає ті, які заважають йому досягти конкретних цілей.

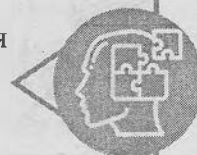
Проектна діяльність спонукає вихованців по-новому подивитися на свої вміння, на характер взаємодії з навколишнім середовищем. З'являються нові проблеми, які потрібно нестандартно вирішувати, проявити значні волевільні й емоційні зусилля й достатньо високий рівень самоорганізації. Як результат, наявні якісні зміни у психологічній структурі особистості, що зумовлює оволодіння навичками спілкування, вироблення умінь визначати адекватні, особистісно значущі й соціально важливі життєві перспективи, сприяє розвитку потреби та пошукової активності щодо реалізації цих перспектив.

Завдання, які вирішує проектна діяльність

розвиток пізнавальних навичок учнівської молоді, критичного мислення;

формування у вихованців вміння самостійно конструювати свої знання;

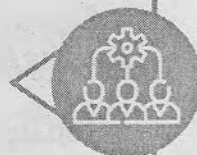
опановання ефективними техніками переконання й презентації своїх аргументів;

навчання ефективному спілкуванню, веденню переговорів, ненасильницькому методу вирішення проблем і конфліктів;

розвиток уміння працювати в команді, відчувати себе членом команди, брати відповідальність на себе, розділяти відповідальність з іншими, аналізувати результати діяльності;

вироблення навичок роботи з джерелами інформації, ведення дискусії, рефлексії, відстоювання власної думки.

«Проектна діяльність набуває особистісної значущості, оскільки в процесі оволодіння нею проявляються вміння враховувати й долати перешкоди для досягнення цілей проекту, формується стійка підпорядкованість мотивів, водночас активна самодіяльність сприяє творчому й соціальному становленню особистості. Ступінь задоволення, отриманого під час досягнення поставленої мети, впливає на поведінку людини у схожих ситуаціях у майбутньому».

Джон Джонсон

Проектна діяльність створює соціально-педагогічні умови, сприятливі для позитивних змін у знаннях, навичках і вчинках підлітків, їхньому ставленні до соціальних явищ. У проектній діяльності вихованці вчаться самовиражатися, бути реалістами, спокійно реагувати на перемоги й невдачі, самостійно приймати рішення та застосовувати знання в незвичних нових ситуаціях.

Дії, безпосередньо пов'язані з реалізацією проекту, вимагають певного обсягу спеціальних знань, умінь і навичок, володіння сукупністю способів поведінки, які забезпечують успіх особистості в самореалізації. Це стосується вміння вихованців виконувати конкретні соціальні роки, керувати фактами в життєдіяльності, ставити відкриті запитання й давати на них відповіді, прислухатися до ідей інших та відстоювати свою точку зору, відповідати за результати власної діяльності, не шукати в інших людей приччини своїх труднощів і невдач, правильно користуватися часом, розуміти свої почуття й обмеження, бути гнучкими у стосунках (співпрацювати й бути партнерами).

Участь молоді у проектній діяльності сприяє розвитку творчості, ініціативи, самостійності, організаторських здібностей, стимулює процес самовдосконалення (схема 2 на с. 20).

Різноманітність мотивів, прагнень, що спонукають вихованців до активної участі у проектній діяльності дають можливість самоствердитися, усвідомити себе як особистість, потрібну соціуму, мікрогрупі, а також як таку, що має значення для інших: педагогів, батьків, ровесників.

Проектна діяльність відкриває широкі можливості для вибору власної ролі в системі відносин (організатор, учасник, виконавець). Вона передбачає активну діяльність кожного, оскільки кінцевий результат залежить від спільних зусиль. Вона сприяє формуванню ціннісних орієнтацій (саме в цій діяльності закладаються умови для усвідомлення особистістю своїх вчинків, дій).

Проектна діяльність в Центрі позашкільної роботи (ЦПР) ґрунтується на шести «П»: *Проблема — Планування — Пошук інформації (робота з ресурсами) — Продукт — Презентація — Портфоліо*. Важливе правило: кожний етап роботи над проектом має свій конкретний продукт.

Проектна діяльність є тою конкретною умовою, що дає змогу залучати молодь до вирішення різних суспільних проблем, формувати нові відносини, нову систему спілкування, що, у свою чергу, зумовлює нові обов'язки й значно вищі вимоги до діяльності. Такий підхід гарантує систематичне співвіднесення та об'єктивну оцінку, коригування та розвиток рис особистості згідно з вимогами соціальної реальності. Соціальне проектування є важливим джерелом набуття соціальних знань та соціального досвіду, розвитку соціальної компетенції учнівської молоді.

Тематика соціальних проєктів у ЦПР має такий спектр проблем:

- *пропагування здорового способу життя* (проекти «Підліток — підлітку про здоровий спосіб життя», «Здоров'я — мудрих гонимар», «Про здоров'я — мовою моди», «Обери життя без наркотиків», «За майбутнє без ВІЛ/СНІДу», «Що треба знати про ВІЛ/СНІД, щоб вільним став без нього світ», Школа тренерів «Сходинки до здоров'я»);
- *права дітей та механізми їхнього захисту* (проекти «ЦПР — територія права», «Знаємо та реалізуємо свої права», «Свої права ти знаєш — надійний захист маєш», «Конвенція ООН про права дитини мовою олівця та пензлика альманах «Права дитини»);
- *культура миру та толерантності* (проекти «Учимося бути толерантними», «Твоя декларація толерантності», «Жити в гармонії із собою і світом», «Через толерантність до взаєморозуміння»);
- *підготовка лідерів учнівського самоврядування* (проекти «Модель учнівського самоврядування закладу», Школа лідерів, Школа «Волонтер», Школа «Юний соціолог», вибори учнівського парламенту, вибори до ради ЦПР,

вибори самоврядування в гуртку, Кодекс лідера учнівського самоврядування);

- *створення засобів масової інформації* (проекти «Дайджест новин «Лідерський телетайп», бюлетень «Голос учнівської молоді», вебсайт учнівського самоврядування, інтернет-каталог ресурсів для лідера);
- *вирішення екологічних проблем* (проекти «День Землі в ЦПР», «Збережемо ялинку», «ЦПР — наш дім, хай зелено буде в нім», «Збережемо первоцвіти», «Допоможемо зимуючим птахам», «Ціна краплі води», «Червона книга мого краю», «До природи — не неси шкоди», «Декларація прав природи», «Екологічний вісник», «Книга скарг природи», «Зупинимо лавину сміття»);
- *підключення про дітей з особливими потребами* (проекти «Відкрий своє серце добру», «Подаруй турботу тим, хто поряд», «Іграшка для маленького друга», «Новий рік без самотності», «Засвіти різдвяну зірку», «Тепло наших сердець — дітям притулку», «Подарунок від Миколая», «Кожній дитині з особливими потребами — друзів»);
- *надання допомоги людям, які потребують турботи та підключення* (проекти «Допоможемо ветеранам», «Тепло душі — ветеранам педагогічної праці», «Від серця до серця», «Привітання ветерану»).

Соціальні проєкти допомагають в оволодінні нормами й правилами життя в суспільстві, знаннями та вміннями будувати відносини в суспільстві, які сприяють набуттю таких рис:

- ставлення до іншої людини як самоцінної;
- здатність до самовіддачі як умови чи способу реалізації такого ставлення до інших людей;
- творчий характер життєдіяльності, здатність до вільного волевиявлення;
- здатність самостійно проєктувати майбутнє;
- внутрішня відповідальність перед собою, іншими людьми, минулим та майбутнім.

Використання проєктної діяльності в ЦПР дає змогу сформулювати в учнів певні проєктні вміння та навички.

Уміння й навички,

які формують за допомогою проектної діяльності

1

Група гностичних умінь:

- працювати в команді та бути лідером;
- визначати потреби членів команди;
- розподіляти ролі, обов'язки, функції між членами команди;
- проводити моніторинг різних аспектів командної взаємодії;
- аналізувати власну діяльність у команді.

2

Група проєктувальних умінь:

- прогнозувати наслідки діяльності;
- створювати програми діяльності щодо окремих напрямів роботи;
- здійснювати відбір необхідних методів та форм діяльності;
- планувати діяльність команди;
- коригувати плани командної роботи, беручи до уваги наявні об'єктивні та суб'єктивні фактори.

3

Група комунікативних умінь:

- застосовувати прийоми активного слухання;
- вести переговори, доходити компромісу й консенсусу;
- розуміти членів команди (їхню поведінку, почуття, думки, ставлення);
- попереджувати та долати конфліктні ситуації;
- налагоджувати контакти з іншими людьми;
- аргументовано висловлювати власну думку, відстоювати свою позицію перед іншими;
- проявляти толерантність до думок, поглядів, поведінки інших;
- співчувати, співпереживати членам команди;
- добирати адекватні прийоми комунікативного впливу, виступати каталізатором спілкування;
- спілкуватися через Інтернет;
- доречно використовувати гумор.

4

Група конструктивних умінь:

- надавати підтримку членам команди;
- зупинити непродуктивну поведінку членів команди;
- розвивати в членів команди навички ефективної взаємодопомоги;
- визнавати свої помилки.

5

Група організаційних умінь:

- бачити проблеми закладу освіти, місцевої громади та визначати своє ставлення до них;
- досліджувати суспільну проблему;
- визначати пріоритетні напрями діяльності;
- правильно розподіляти обов'язки членів команди, планувати основні етапи проекту;
- координувати та коригувати діяльність команди;
- налагоджувати співпрацю й партнерство з громадськими організаціями та державними структурами;
- оцінювати прийняте рішення за його наслідками;
- проводити відбір членів команди та їхню підготовку до командної роботи;
- знаходити та залучати ресурси, необхідні для забезпечення потреб членів команди;
- спонукати членів команди до ефективного використання власного потенціалу;
- реалізувати на практиці план дій;
- контактувати з адміністрацією закладу освіти, представниками органів влади, місцевого самоврядування, ЗМІ, громадськими організаціями тощо.

Проектна діяльність сприяє формуванню життєвих умінь:

Індивідуальних

розширення вихованцями розуміння поняття успіху, самоповаги, поваги до інших, самопізнання (оцінка власних сильних і слабких сторін), збільшення поваги до себе та впевненості в собі, здатності виражати свої почуття, установлювати контакти з іншими, налагоджувати з ними зворотний зв'язок, формувати вміння спостерігати й фіксувати результати спостережень;

Групових

здатність працювати в групі, розрізняти процес і результат спільної діяльності; здатності співпрацювати, толерантно ставитися до інших, підтримувати їх, усвідомлювати сильні сторони; здатності до лідерства, різноманітних стратегій лідерства; здатність здобувати інформацію й ділитися нею;

Управлінських

здатність справлятися зі щоденними життєвими завданнями, планувати свою діяльність, визначити її пріоритети, контролювати власний час, вирішувати нагальні проблеми, ухвалювати рішення, уміння вести переговори.

Ефективність застосування проєктної діяльності в освітньому процесі ЦПР полягає в тому, що:

- відбувається розвиток творчого мислення як обов'язкової умови реалізації проєктної діяльності;
- якісно змінюється роль педагога: усувається його домінуюча роль під час отримання знань і досвіду, йому доводиться не тільки і не стільки навчати, скільки допомагати вихованцям учитися, направляти їхню пізнавальну діяльність;
- вводяться елементи дослідницької діяльності;
- формуються особистісні якості вихованців, які розвиваються лише в діяльності й не можуть бути засвоєні вербально;
- відбувається включення вихованців у «добування знань» та їх логічне застосування (формуються особистісні риси: здатність до рефлексії та самооцінки, уміння робити вибір й осмислювати як наслідки цього вибору, так і результати власної діяльності).

Переваги проєктної діяльності для учасників освітнього процесу

Учням:

- розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуальних і творчих здібностей;
- розвиток і самореалізація;
- розвиток міжособистісних навичок (слухати одне одного; висловлювати ідеї і думки та вміти приймати чужі ідеї та думки; ставити запитання; знаходити аргументи на користь власної позиції; вирішувати конфлікти; турбуватися про інших);
- розвиток командних навичок (здатність працювати в команді; виконувати певні ролі в команді: керівник, виконавець, статист; планувати й розподіляти завдання; співвідносити командну працю та індивідуальну);
- розвиток навичок розв'язання проблем (уміти виділяти проблеми; визначати ступінь складності проблеми; визначати способи розв'язання проблеми; залучати до вирішення проблеми ровесників, представни-

ків влади, ЗМІ, фондів, громадських організацій, аналізувати перебіг вирішення проблеми);

- розвиток демократичних навичок (поважати права одне одного; враховувати інтереси одне одного; виявляти толерантність та позитивність; дискутувати; відстоювати власні позиції; знаходити компроміс; брати відповідальність за власні дії); досвід ефективної та свідомої участі в житті громади;
- розвиток навичок мислення (здобувати й критично аналізувати інформацію; давати власну оцінку та формулювати незалежні судження; приймати рішення у складних або непередбачуваних ситуаціях);
- набуття певних знань, умінь та навичок, які необхідні для компетентної суспільно-активної роботи в майбутньому дорослому житті;
- можливість брати участь у житті громади, на практиці впливати на соціальне середовище.

Батькам:

- ширше залучення батьків до освітнього процесу в закладі;
- можливість для дитини активно та з користю проводити вільний час;
- можливість набуття дитиною важливих компетенцій, необхідних у дорослому житті.

Педагогам:

- якісне підвищення ефективності виховної роботи;
- налагодження співпраці між учнями й педагогами;
- можливість набуття певних знань, навичок та цінностей, необхідних в освіті й розбудові громадянського суспільства;
- підвищення авторитету серед своїх колег, батьків.

Закладу освіти:

- створення в закладі єдиного колективу учнів і педагогів, атмосфери їхньої співпраці;
- активізація діалогу закладу освіти й місцевої громади через упровадження нових форм співпраці;

- фахове зростання педагогічних працівників;
- активізація учнівського самоврядування.

Громаді:

- вирішення соціально важливих проблем місцевої громади;
- покращення соціального середовища громади.

Країні:

- активних громадян, підготовлених до відповідального й усвідомленого життя та діяльності в демократичній і правовій державі.

Отже, реалізація проєктів сприяє розвитку активності вихованців, формуванню в них умінь та навичок, усвідомленню й прийняттю власних життєвих перспектив, можливого місця й ролі в суспільному житті, визначення покликань, формування життєвого проєкту. Така особистість зможе успішно реалізуватися в соціумі як громадянин, носій української культури, професіонал.

Використані джерела

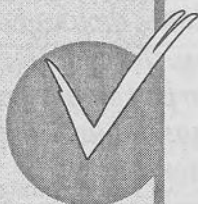
1. Вербицький В. В., Ковбасенко Л. І., Липецький О. П. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів: колективна монографія. Київ: О. Т. Ростунов, 2011. 200 с.
2. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Проєктне бачення компетентісно спрямованої 12-річної середньої школи. Запоріжжя: Цетріон, 2008. 112 с.
3. Пометун О. І. Молодь обирає дію: соціальне проєктування — новий підхід до виховання молоді. *Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати*: практико зорієнтований зб. Київ: Департамент, 2003. С. 327—333.
4. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. Дата оновлення 19.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20190119> (дата звернення: 25.06.2019).

Розвиток учнівських компетентностей завдяки проектній діяльності

Менеджерські вміння й навички:

- проектувати процес;
- планувати діяльність, час, ресурси;
- приймати рішення й прогнозувати їхні наслідки;
- аналіз власної діяльності.

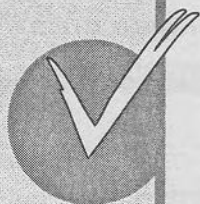
Інформаційні вміння:

- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- застосування під час презентації проекту текстової, звукової, графічної та відеоінформації;
- використання у творчій діяльності різних джерел інформації;
- використання в створенні творчих проєктів яскравих ілюстрацій, карт, схем, фотографій, довідкового матеріалу.

Уміння та навички роботи у співпраці з іншими:

- колективного планування;
- взаємодія з будь-яким партнером;
- взаємодопомога в групі у вирішенні спільних завдань;
- ділового партнерського спілкування;
- знаходити й виправляти помилки в роботі інших учасників.

Рефлексивні вміння:

- осмислити завдання, для вирішення якого недостатньо знань;
- відповідати на запитання: чому потрібно навчитися для вирішення завдання.

Комунікативні вміння:

- вступати в діалог, ставити запитання;
- вести дискусію;
- відстоювати свою точку зору;
- знаходити компроміс;
- навички інтерв'ювання, усного опитування.

Пошукові (дослідницькі) вміння:

- самостійно залучати знання з різних галузей;
- самостійно знайти інформацію в інформаційному полі;
- знаходити кілька варіантів рішення проблеми;
- висувати гіпотези;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Презентаційні вміння й навички:

- діалогічного мовлення;
- впевнено триматися під час виступу;
- артистичні вміння;
- користуватися засобами наочності під час виступу;
- відповідати на незаплановані запитання.

